KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 11.3.2021

EDUSKUNNAN TALOUSVALIOKUNNALLE

Valtioneuvoston U-kirjelmä U 6/2021 vp: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi (digitaalisia markkinoita koskeva säädös)

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry (jälj. Kuluttajaliitto) kiittää mahdollisuudesta lausua digitaalisia markkinoita koskevan säädöksen U-kirjelmästä ja esittää seuraavat huomiot:

Kuluttajaliitto pitää digimarkkinasäädöstä ehdottoman tärkeänä kuluttajansuojan parantamiseksi ja puuttumiseksi niin sanottujen portinvartijoiden sopimattomiin ja epäreiluihin käytäntöihin silloin, kun se on tarpeellista ja perusteltua esimerkiksi kuluttajansuojan, kilpailullisten näkökulmien, tietosuojan, sisämarkkinoiden toimivuuden tai muiden vastaavien syiden vuoksi. Kuten on onnistuneesti nostettu esiin U-kirjelmässä, suomalaiset yritykset olisivat säädöksen suojan kohteena. Tämän lisäksi myös suomalaiset kuluttajat olisivat uuden sääntelyn suojan kohteena.

Kuluttajaliitto yhtyy valtioneuvoston kantaan, että kuluttajien kohtaamien ongelmien ratkaisemiseksi esitetty sääntely on perusteltua. Digimarkkinasäädöksellä tavoitellut toimenpiteet ovat tehokkaampia toteuttaa unionin tasolla, sillä sääntelyn kohteena olisivat kansainväliset jätit, ja tämän vuoksi sääntelyn asetusmuotoisuus on myös perusteltua. Portinvartijoilla on merkittävää markkinavoimaa eikä kuluttajilla ole aina todellista mahdollisuutta valita ottaako palvelua käyttöön vai ei. Tämä saattaa näkyä siten, että palveluilta puuttuu kannuste huolehtia kuluttajansuojasta, mikä taas heikentää kuluttajien luottamusta markkinoihin.

Jatkovalmistelussa tulisi painottaa kuluttajanäkökulmaa nykyistä muotoilua enemmän. Nykyisellään esitys ja sen perustelut eivät ole erityisen kuluttajakeskeiset, vaikka sääntelyllä tulisi olemaan olennainen kuluttajien oikeuksia parantava vaikutus. Sääntelyssä on keskitytty tarkastelemaan enemmän vaikutuksia yrityksiin kuin vaikutuksia kuluttajiin. Esimerkiksi kohtuuttomuutta tarkastellaan yrityskäyttäjien – ei kuluttajien – näkökulmasta. Lisäksi kuluttajilla tulisi olla mahdollisuus laittaa vireille ja tulla kuulluksi digimarkkinasäädöksiin liittyvissä komission prosesseissa. Kuluttajanäkökulman tulisi näkyä myös selkeämmin valtioneuvoston kannassa.

Sen **turvaaminen, että kuluttajalla olisi aito valinnanvapaus** haluaako hän käyttää portinvartijan palveluita, on tärkeää. Esimerkiksi sääntelyn rajoittaessa henkilöiden datan yhdistämistä eri portinvartijan palveluiden kesken, henkilön, joka kieltäytyy datan yhdistämisestä, tulisi silti voida hyödyntää palveluita. Datan yhdistelyn kieltäessään henkilö saattaisi jäädä paitsi personoiduista osista palvelua. Tästä huolimatta kuluttajalla tulisi olla mahdollisuus valita myös vähemmän personoitu palvelu, sen sijaan, että palvelua ei datan yhdistämisen kiellon vuoksi tarjottaisi ollenkaan. Kuluttajien todellinen valinnanvapaus tukee myös aidon kilpailun syntymistä.

KULUTTAJALIITTO
KONSUMENTFÖRBUNDET

LAUSUNTO 11.3.2021

Kuluttajaliitto katsoo, että digimarkkinoiden sääntely voi toimia vain, mikäli sääntelyyn yhdistetään **tehokkaat valvontakeinot ja sanktiot**. Jatkovalmistelussa toivotaan kiinnitettävän enemmän huomiota kiellettyihin teknologisien ratkaisujen lisäksi myös käytöstä ohjaaviin harhauttavaan suunnitteluun eli ns. dark-patterns-tekniikoiden käyttöön. Näillä tekniikoilla ohjataan kuluttajan huomaamatta hänen käyttäytymistänsä digitaalisilla markkinoilla. Nämä tavat johtavat samoihin lopputuloksiin kuin epäasialliset teknologiset ratkaisut. Tältä osin kiinnitettävä jatkovalmistelussa huomiota myös siihen, että sääntely on aikaa kestävää eikä sääntelyyn pääse muodostumaan sellaisia aukkoja, joita kautta portinvartijat voivat kiertää epäreiluja menettelyitä varten asetettua sääntelyä.

On totta, että komissiolle annetaan suuri harkintavalta, mitä tulee portinvartioiden määrittelyyn ja sanktiointiin. Tämän vastapainoksi tarvitaan selkeät säännöt muun muassa siitä millainen todistustaakka komissiolta vaaditaan eri prosesseissa. Komission tutkintaan liittyviä määräaikoja tulisi tarkastella, että onko osin varsin pitkältä tuntuvat prosessiajat tarpeeksi tehokkaita. Sanktioiden tehokkuutta syö myös portinvartioiden **vastuun vanhentumisaika** (3 vuotta). **Tätä määräaikaa tulisi pidentää**. Lisäksi komissiolla sekä kansallisilla viranomaisilla tulee olla riittävät resurssit, jotta sääntely toimii parhaalla mahdollisella tavalla.

Kuluttajaliitto esittää, että digimarkkinasääntely tulisi olla **mukana edustajakannedirektiivin soveltamisalassa**, joka takaisi sen, että kuluttajilla olisi käytössään vielä yksi tehokas oikeussuojakeino.

Portinvartijoiden mahdollisesta vastustuksesta huolimatta Suomen tulisi edistää sääntelyn nopeaa voimaantuloa sekä huolehtia säädöksen tavoitteiden ja korkean kuluttajansuojan toteutumisesta jatkoneuvotteluissa. Tätä digimarkkinasäädöstä tulisi tarkastella kokonaisuutena yhdessä digipalvelusäädöksen kanssa, ja tässä kokonaisuudessa pitää kuluttajansuojanäkökulma keskiössä.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Tiina Vyyryläinen
vaikuttamistyön päällikkö, OTK

Emmi Meriranta
lakimies, OTM